

درس یازدهم: قرون وسطا

۱. چرا در قرن ۴ م، امپراتوری روم به دو بخش شرقی و غربی تقسیم شد؟ بر اثر مشکلات اداری و اقتصادی.
۲. چرا امپراتوری روم شرقی یا بیزانس در برابر حملات پیاپی سپاهیان مسلمان دوام آورد؟ زیرا از اقتصاد و ارتش و به خصوص نیروی دریایی نسبتاً نیرومندی برخوردار بود.
۳. چرا قسطنطنیه، پایتخت امپراتوری بیزانس، پایگاه مهمی برای تسلط آن امپراتوری بر ولایات تابع و حفاظت از راه های مهم تجارتي به شمار می رفت؟ به سبب برخورداری از موقعیت جغرافیایی و ارتباطی ویژه و داشتن باروهای دفاعی مستحکم.
۴. امپراتوری روم شرقی، توسط چه کسانی متلاشی شد؟ توسط ترکان مسلمان عثمانی متلاشی شد.
۵. امپراتوری روم غربی توسط چه گروهی از بین رفت؟ تهاجم دسته های ژرمن.
۶. قلمرو امپراتوری روم غربی پس از فروپاشی به چه صورتی درآمد؟ به چندین سرزمین جدا از هم تجزیه شد که بر هر یک از آن ها یکی از دسته های ژرمن حکومت می کرد.
۷. مهم ترین پیامدهای سیاسی، اجتماعی و اقتصادی یورش ژرمن ها به امپراتوری روم غربی چه بود؟ این یورش ها موجب افول شهرنشینی، رکود تجارت و گسترش زندگی روستائینی شد. بیشتر شهرهای اروپای غربی که بر پایه ی تجارت رونق گرفته بودند به سرعت رو به انحطاط نهادند و متروکه شدند بازرگانان و صنعتگران شغل خود را رها کردند و به مکان های امن گریختند. تعلیم و تربیت و فعالیت های فرهنگی از رونق افتاد و بیشتر مدارس تعطیل شد. به مرور زمان علوم، ادبیات، معماری و هنر یونانی و رومی از یاد رفت.
۸. فرانک ها چه گروهی بودند؟ دسته ای از ژرمن ها بودند که با تصرف سرزمین گل، حکومت خود را بنیان نهادند. آنان پس از گرویدن به دین مسیحیت و اتحاد با کلیسای رم، قلمرو خود را به سرزمین های مجاور گسترش دادند.
۹. پادشاهی فرانک ها در زمان چه کسی به اوج قدرت رسید؟ شارل بزرگ مشهور به شارلمانی.
۱۰. شارلمانی کدام مناطق اروپا را تحت سلطه ی خود در آورد؟ بخش اعظم اروپای غربی و مرکزی.
۱۱. پاپ چرا و چه لقبی به شارلمانی داد؟ شارلمانی همچون پدر و نیای خود با پاپ متحد شد و از او در برابر دشمنان و رقیبانش پشتیبانی کرد و پاپ نیز لقب «امپراتور مقدس روم» را به او داد.

۱۲. **شارلمانی برای اداره ی قلمرو خود چه اقداماتی انجام داد؟** نهاد اداری دوران امپراتوری روم موسوم به کومیس یا گنت را احیا کرد. گنت ها به عنوان نماینده ی پادشاه، مناطق مختلف امپراتوری فرانک ها را اداره می کردند. وی همچنین مأموران ویژه ای را برای نظارت دقیق بر عملکرد گنت ها برگزید که مستقیماً به پادشاه گزارش می دادند.
۱۳. **پیامدهای انقراض امپراتوری شارلمانی در اوایل قرن ۹ م را بنویسید؟** هرج و مرج اروپا را فرا گرفت و حملات طوایف غیر متمدن از شرق و شمال موجب گسترش ناامنی شد.
۱۴. **چه عواملی موجب گسترش نظام فئودالی (زمین داری) در اروپای غربی شد؟** پادشاهان به دلیل ناتوانی در تأمین هزینه ی ارتش، قادر به حفظ اقتدار و امنیت قلمرو خود نبودند. به همین دلیل اربابان (زمین داران بزرگ)، از جمله شاهان، درصد برآمدند قسمتی هایی از زمین ها و املاک خود را در برابر دریافت خدمات نظامی و غیرنظامی به زبردستان و یا اشراف درجه ی دوم واگذار کنند. اشراف درجه ی دوم هم به نوبه ی خود همین کار را با زبردستان خود کردند و سلسله مراتبی از ارباب یا فئودال و باجگزار یا واسال به وجود آمد.
۱۵. **وظایف واسال در برابر ارباب خود چه بود؟** واسال به ارباب خود سوگند وفاداری یاد می کرد و موظف بود که هنگام جنگ او را یاری دهد، از کاخ و کوشک او حفاظت نماید و به او عوارض و مالیات بپردازد.
۱۶. **اختیارات فئودال ها را ذکر کنید؟** اربابان یا فئودال ها کلیه ی حقوقی را که خاص شاهان بود، تصاحب کردند، به این معنا که از زبردستان خود مالیات می گرفتند، به قضاوت می پرداختند و حتی بعضی از آنان حکم اعدام صادر می کردند. آنان همچنین حق اعلان جنگ و صلح داشتند و پرچم و لوای مخصوص به خود داشتند.
۱۷. **فئودال ها در کجا مستقر بودند؟** در قلعه های عظیم که به مثابه پایتخت آنان به شمار می رفت، مستقر بودند.
۱۸. **در قرون وسطا به چه کسانی سرف می گفتند و وضعیت و موقعیت آن ها چگونه بود؟** در قرون وسطا کار بر روی زمین های اربابان (فئودال ها) به عهده ی میلیون ها کشاورز وابسته به زمین بود که به آن ها سرف می گفتند. گروهی از سرف ها، کشاورزان آزادی بودند که به علت بدهکاری سرف شدند همچنین عده ای از کشاورزان به خاطر ناامنی و هرج و مرج زمین خود را به فرد نیرومندی واگذار کردند و در عوض آن از حمایت او برخوردار شدند. سرف ها در پایین ترین مرتبه ی اجتماعی نظام فئودالی قرار داشتند. سرف اجازه نداشت که ملک ارباب خود را ترک کند، اما در عین حال مانند برده نیز نبود که قابل خرید و فروش باشد.
۱۹. **چه عواملی در قرون وسطا موجب بهبود کشاورزی و افزایش محصول شد؟** اختراع خیش آهنی، بهره گیری وسیع از اسب در امور زراعی و استفاده ی درست از کود حیوانی.
۲۰. **چرا افزایش میزان تولید محصول در قرون وسطا همچنان محدود بود؟** زیرا هر سال حدود یک سوم تا نیمی از زمین به منظور بازیابی قوت زمین زیر کشت نمی رفت. قحطی و گرسنگی به کرات اتفاق می افتاد و وضعیت نامناسب جاده ها و حمل و نقل موجب تشدید آن می شد.
۲۱. **جنگ های صلیبی به چه جنگ هایی گفته می شود؟** جنگ های صلیبی به سلسله ای از جنگ ها گفته می شود که مسیحیان به دعوت پاپ و به فرماندهی شاهان و اشراف اروپایی علیه مسلمانان بر پا کردند. این جنگ ها حدود دویست سال طول کشید و چون مسیحیان شرکت کننده در آن، نشان صلیب را بر لباس و پرچم های خود نصب کرده بودند، به جنگ های صلیبی مشهور شد.
۲۲. **علل و عوامل جنگ های صلیبی را ذکر کنید؟** ۱- مشکلات اقتصادی و اجتماعی سرزمین های اروپایی ۲- به خطر افتادن موجودیت امپراتوری بیزانس ۳- موفقیت های نظامی مسیحیان در اندلس.
۲۳. **تأثیر مشکلات اقتصادی و اجتماعی سرزمین های اروپایی را بر بروز جنگ های صلیبی توضیح دهید؟** به دنبال هجوم و مهاجرت گسترده ی طوایف ژرمنی به سرزمین های اروپای غربی و رکود و تعطیلی فعالیت های تجاری و کارگاهی، این سرزمین ها با مشکلات اقتصادی و اجتماعی متعددی همچون افزایش جمعیت، بیکاری، فقر و کمبود مواد غذایی مواجه شده بود. از این رو، پادشاهان و فئودال ها به منظور کاهش مشکلات اقتصادی و اجتماعی قلمرو خود، تلاش می کردند تا مردم را تشویق کنند که برای شرکت در جنگ های مذهبی راهی سرزمین های دور دست شوند. در آن زمان، گروهی از اروپاییان که به عنوان زائر به بیت المقدس رفت و آمد داشتند، آوازه ی ثروت، رفاه و رونق سرزمین های اسلامی را به گوش دیگران رسانیده بودند.

۲۴. پیروزی سلجوقیان بر امپراتوری بیزانس در جنگ ملازگرد و پیشروی آنان در آسیای صغیر موجب چه شد؟ موجب شد که امپراتور روم شرقی از پاپ، علیه مسلمانان درخواست کمک نماید. در پی این تقاضا، پاپ اوربان دوم مسیحیان را به حمله به سرزمین های اسلامی و جنگ با مسلمانان فرا خواند.
۲۵. تاثیر موفقیت های نظامی مسیحیان در اندلس بر بروز جنگ های صلیبی را توضیح دهید؟ در قرن ۱۱ م، به دلیل ضعف و اختلافات داخلی حاکمان مسلمان در اندلس، مسیحیان توانستند بخش های وسیعی از آن سرزمین را به تصرف خود درآورند. این پیروزی ها، انگیزه و روحیه ی صلیبیان را برای شرکت در نبرد علیه مسلمانان که از سوی کلیسا جنگ مقدس اعلام شده بود، دو چندان کرد.
۲۶. علل و نتیجه ی پیروزی صلیبیان در نخستین جنگ صلیبی را ذکر کنید؟ صلیبیان در نخستین جنگ صلیبی با استفاده از غفلت حکومت سلجوقی و اختلاف و دشمنی هایی که میان خلافت های فاطمیان و عباسیان وجود داشت، شهر بیت المقدس و چند شهر دیگر منطقه ی شام در سواحل شرقی مدیترانه را تصرف کردند و ساکنان مسلمان و یهودی آن شهرها را از دم تیغ گذراندند.
۲۷. چه کسی بیت المقدس را از اشغال صلیبیان آزاد کرد؟ صلاح الدین ایوبی، سردار گُرد مسلمان.
۲۸. سرانجام جنگ های صلیبی چه شد؟ سرانجام با پیروزی مسلمانان و بیرون راندن صلیبیان از آخرین پایگاهشان در سواحل شام به پایان رسید.
۲۹. آثار و پیامدهای جنگ های صلیبی را بیان کنید؟ ۱- از آنجایی که میدان های جنگ، در بخشی از قلمرو اسلامی یعنی فلسطین، شام و مصر واقع بود، آسیب و خسارت های جانی و مالی فراوانی برای ساکنان این مناطق به بار آورد ۲- اروپاییان که در آن زمان از نظر پیشرفت های علمی و فرهنگی و رفاه اقتصادی در سطح بسیار پایین تری از مسلمانان و دیگر مردمان مشرق زمین به سر می بردند، در نتیجه ی این جنگ ها با تمدن باشکوه اسلامی آشنا شدند و دستاورد های گوناگون تمدن اسلامی به خصوص دستاوردهای علمی مسلمانان به اروپا منتقل شد ۳- بر اثر این جنگ ها، اطلاعات جغرافیایی اروپاییان افزایش یافت و بنادر مهم اروپایی در دریای مدیترانه از نو شکوفا شدند و دوباره رونق گرفتند.
۳۰. علل پیدایش پادشاهی های قدرتمند اروپایی بعد از جنگ های صلیبی چه بود؟ در سده های ۱۲ و ۱۳ م با احیای شهرها و رشد تجارت، به تدریج شاهان نیرومندی در اروپا به ویژه در انگلستان و فرانسه بر سر کار آمدند. این فرمانروایان به منظور ایجاد تمرکز و کاهش وابستگی به نیروی نظامی فئودال ها، اقدام به تشکیل ارتش منظم و دائمی کردند. در نتیجه ی این اقدام، حکومت مرکزی تقویت شد و قدرت اشراف فئودال به طرز چشمگیری کاهش یافت.
۳۱. چرا بازرگانان و صنعتگران از تشکیل حکومت مرکزی قدرتمند از شاه پشتیبانی می کردند؟ زیرا حکومت مرکزی مقتدر از طریق برقراری نظم و امنیت، وحدت اداری و یکسان سازی قوانین، شرایط مساعدی برای توسعه ی تجارت و صنعت فراهم می آورد.
۳۲. موقعیت و جایگاه کلیسا در قرون وسطا را به اختصار شرح دهید؟ با گسترش مسیحیت و افزایش شمار مسیحیان در قلمرو امپراتوری روم، کلیساهای متعددی در سراسر آن امپراتوری سر برآوردند. در قرون وسطا هیچ نهادی به اندازه ی کلیسا تأثیرگذار نبود. تمام کسانی که در خانواده ی مسیحی به دنیا می آمدند، به این نهاد قدرتمند تعلق داشتند. کلیسا بر تمام جنبه های زندگی مسیحیان اعمال نفوذ و نظارت می کرد. در سده های میانه مقام های کلیسا هدایت جریان فکر و فرهنگ را به دست گرفتند و کلام، فلسفه، اخلاق، ادبیات و هنر را مطابق میل و سلیقه ی خود تعلیم می دادند. آنان تفسیر کتاب مقدس را حق انحصاری خود می شمردند و اجازه نمی دادند که این کتاب جز به زبان لاتین به زبان های دیگری ترجمه و منتشر شود. کلیسا همچنین در قرون وسطا موفقیت زیادی در گسترش مسیحیت در میان ژرمن ها و سایر اقوام مهاجم به اروپا کسب کرد. علاوه بر اینها، کلیسا دارای املاک و زمین های بسیاری در سرتاسر اروپا و به خصوص ایتالیا بود.
۳۳. رسم بخشش گناهان توسط کلیسا چگونه بود؟ بدین منظور شخص گناهکار در برابر کشیش به گناه خود اعتراف می کرد و خواهان بخشش می شد. معمولاً بخشش خواهان، برای لغو کیفر گناهان خویش پولی را پرداخت می کردند که برای کارهای خیر و عام المنفعه مانند ساخت و تعمیر کلیسا، بیمارستان، سدها و جاده ها مصرف می شد.
۳۴. کلیسا در قرون وسطا برای مقابله با بی دینی و بدعت گذاری و جلوگیری از اندیشه های مخالفان خود از چه حربه ها و مجازات هایی استفاده می کرد؟ از حربه ی تفتیش عقاید یا انکیزیسیون استفاده می کرد. متهمان به بی دینی و بدعت گذاری از کلیسا اخراج و به سختی مجازات می شدند. تبعید، مصادره ی دارایی، به چوب بستن و سوزاندن از جمله مجازات های این گونه متهمان بود.

۳۵. چرا کلیسا برای خود تشکیلات پیچیده ای ایجاد کرد؟ کلیسا برای انجام رسالت خود به عنوان معلم دین و اخلاق و برگزار کننده ی مراسم و شعائر دینی، تشکیلات پیچیده ای ایجاد کرد.
۳۶. روابط کلیسا با شاهان و فئودال ها در قرون وسطا چگونه بود؟ آمیزه ای از اتحاد و همکاری و رقابت و کشمکش بر سر قدرت بود.
۳۷. چرا پس از مرگ شارلمانی، شاهان و امپراتوران در مواقعی به رقابت و کشمکش می پرداختند؟ اسقف ها و پاپ به سبب آشفتگی اوضاع، مدعی حقوق سیاسی و قدرت دنیوی شدند و در مواقعی با شاهان و امپراتوران به رقابت و کشمکش پرداختند.
۳۸. علل اختلاف و درگیری شدیدی میان پاپ و امپراتور آلمان (امپراتور مقدس روم) در سده های ۱۱ و ۱۲ م بر سر چه مسائلی بود؟ بر سر انتصاب اسقف ها و اعطای حلقه و عصای اسقفی به وجود آمد.
۳۹. چرا در نیمه ی نخست قرون وسطا فعالیت های علمی و فرهنگی کساد و بی رونق شد؟ به دلیل افول شهرها.
۴۰. عمده ی آموزش در نیمه ی نخست قرون وسطا به چه چیزی اختصاص داشت؟ به تربیت کشیشان و مبلغان مذهبی اختصاص داشت.
۴۱. شارلمانی در زمینه علم و آموزش چه اقداماتی انجام داد؟ او مدرسه ای در کاخ سلطنتی در پایتخت خود تأسیس نمود و علمای مسیحی را از انگلستان، ایرلند و ایتالیا برای مطالعه و تدریس در آن مدرسه دعوت کرد.
۴۲. عوامل مؤثر بر رونق و رشد علم و آموزش در نیمه ی دوم قرون وسطا را بیان کنید؟ به سبب رونق شهرهای اروپایی و افزایش ثروت و رشد جمعیت شهری، نیاز به علم و آموزش بیشتر شد. پادشاهان، فئودال ها، کلیسا و بازرگانان نیازمند افراد باسواد و حسابدان بودند. همچنین در آن دوره ضرورت وجود حقوق دانان برای حل و فصل دعاوی بیش از گذشته احساس می شد.
۴۳. نخستین مراکز آموزش عالی اروپایی چه بودند و در کجا گشایش یافتند؟ مدرسه های حقوق و طب بودند که در ایتالیا گشایش یافتند. پس از آن دانشگاه پاریس نیز به فرمان پادشاه فرانسه تأسیس شد. طالبان علم در این دانشگاه به تحصیل حقوق، فلسفه و الهیات مسیحی می پرداختند.
۴۴. آموزش رسمی قرون وسطا به چه زبانی بود و بر چه موضوعاتی تأکید می شد؟ به زبان لاتینی بود و بر موضوعات الهیات مسیحی، فلسفه و منطق تأکید می شد و به علوم تجربی و مهندسی توجهی نمی شد.
۴۵. دانشمندان اروپایی در قرون وسطا از چه طریقی با اندیشه های فلسفی فیلسوفان بزرگ یونان باستان همچون ارسطو، افلاطون و ... آشنا شدند؟ از طریق ترجمه ی آثار و نوشته های فیلسوفان مسلمان مانند ابوعلی سینا و ابن رشد.
۴۶. برجسته ترین فیلسوف اروپایی در سده های ۱۲ و ۱۳ م که بود و چه اقدامی انجام داد؟ توماس آکویناس بود که در یکی از مهم ترین کتاب های خود با عنوان اصول الهیات از برهان های ارسطو برای اثبات خدا استفاده کرد.